

סיכום לפרק "מי שהיה נשוי"

ובכלל אין מקבלת בעלת הכתובה הגדולה יותר אלא במה שנותר לאחר מילוי התביעות הקטנות. לעומת זאת לרוב הענינים אין דין זה נוהג בחלוקה בין שותפים בלתי שווים, שאז מתחלקים בנכסים וברווחים לפי אחוזי ההשקעה. כדין "כתובת בנין דיכרין" נקבע הכלל שאין תקנה זו נוהגת אלא אם כן נשאר מותר דינר של ירושה לאחר ניכוי כל הכתובות. ואם אין בירושה כדי כך – אין מבטלים דין ירושה, שהיא מן התורה, לגמרי, אלא חולקים בתורת יורשים שווה בשווה. אף הגבילו את מתן "כתובת בנין דיכרין" רק לנכסים שהם מוחזקים ולא לאלה הראויים לבוא בעתיד, ואין מותר דינר נחשב אלא כאשר הוא מן הקרקעות.

במקרה שאחת הנשים ויתרה ויתור גמור לנושה נוצר מצב שבו יש תביעות הדדיות שאין להן פתרון ("חוזרות חלילה") אלא על ידי הסכם של פשרה.

לגבי זכות קדימה של נשים בגביית כתובתן (והוא הדין לנושים שונים בחובותיהם, ולכל בעלי שטרות). אשה ששטרה נכתב בתאריך מוקדם יותר יש לה זכות קדימה לפני בעלות הכתובות המאוחרות יותר. זמנו של השטר מוגדר על פי היום בחודש ובשנה שבו נכתב, וכל השטרות שנכתבו באותו יום נחשבים כאילו נכתבו כולם באותו זמן ממש, אלא אם כן היה זה מקום שבו מקפידים וכותבים גם את שעת הכתיבה. זכות קדימה זו של גביית כתובה היא רק אם כל התובעות כולן בחיים (או לגבי ירושה – כאשר כולן מתו), אבל תביעת כתובה בגדר חוב קודמת לתביעת כתובה בגדר ירושה.

לגבי חלוקת נכסים בין כתובות בלתי שוות (כשאינן בהן זכות קדימה) היו חילוקי דעות רבים. ולדעת רוב הפוסקים ישנה בסופו של דבר העדפה לבעלת הכתובה הקטנה יותר, שהיא מקבלת למעשה חלק יחסי גדול יותר מתביעתה,

בעלי ראתן

לעמי 342

לודנא

לעמי 342

זהו כנראה השרף היוצא מאחד ממיני הצמח הקרוי בימינו לוטס (Cistus). אלה הם שיחים ירוקי עד בעלי עלים פשוטים וקמוטים המצויים בכל איזורי הארץ, פרחי הלוטס גדולים (לבנים, או ורודים, בהתאם למין), ובסוף הקיץ מבשילים הפירות המצויים בתוך הלקט בעל תבנית מיוחדת. שרף הלוטס היה משמש בימי קדם כתרופה נפוצה, בימינו עיקר שימושו בתמרוקים ובושם.

כליל מלכא

לעמי 342

לפי אסף הרופא כליל מלכא הוא צמח הארטמיסיה, זהו צמח הלענה (Artemisia) שאחדים ממיניו מצויים בארץ. צמחים אלה גדלים בערבות ובמקומות חול, ולהם פרחים קטנים. מסוגים שונים של לענה מפיקים שמן אתרי ששימש הרבה ברפואה בימי קדם.

לוי

לעמי 460

הוא לוי בן סיס, מחכמי ארץ ישראל, בדור שבין תקופת התנאים ותקופת האמוראים. לוי היה תלמידו המובהק של ר' יהודה הנשיא מסדר המשנה, והיה יושב תדיר לפניו ועוסק בהלכה עם שאר גדולי תלמידיו של רבי. אף רבי הוקיר מאד את תלמידו זה ושלח אותו לשבת בראש כדיון וכדרשן בישוב סימוניא, אף אמר עליו "אדם כמותי". במקורות אחדים מסופר כיצד אירע לו שנעשה צולע – משום שחפץ להראות לרבי יהודה הנשיא כיצד היה הכהן הגדול עושה קידה ביום הכיפורים. אף הוטרב כי בא לו הדבר כעונש על שהטיח דברים כלפי מעלה בתמילתו.

לוי עסק גם בעריכתם של קבצי ברייתות מיוחדים (תני דבי לוי). בשל היחסים האישיים הבלתי נוחים המתוארים כאן, נסע לוי לבבל בסוף ימיו. בבבל חידש לוי את קשריו הקרובים עם רב שעמו למד אצל רבי, ונעשה ידיד קרוב לאבא בר אבא, אביו של שמואל, ושמואל היה כתלמיד חבר לו.

הרמב"ם פסק הלכה כלוי אף כנגד רב ושמואל, שלדעתו היה לוי גדול מהם. לא ברור לנו אם היו לו בנים ומי היו. יש סבורים כי בר לויאי המוזכר בתלמוד הוא בנו. יש שסברו כי ר' יהושע בן לוי האמורא המפורסם הוא היה בנו, אך הדברים לא נתבררו.

מחלה זו הנוכרת בתלמוד ובמדרשים שונים לא זוהתה היטב והועלו סברות שונות בענין זה. מכל מקום מסתבר כי המדובר הוא במחלת הלפרה (lepra "מחלת הנסין", הקרויה בטעות צרעת). למחלה זו צורות שונות אבל אחת מצורותיה מתאימה היטב למתואר כאן. נוסף להתקשות חלקים רבים בתוך העור (הגורמת לאיבוד התחושה באותם חלקים בעור או באבר שלם) יש הפרשה רבה מאוד של ריר מן האף. מסיבות שונות גורמת המחלה בשלבים מאוחרים יותר לפצעים חמורים ולאחר כך לנמק של האברים החיצוניים. מחלה זו היא אמנם מידבקת, אבל דרוש מגע ממושך וקרוב כדי לגרום לכך. אולם מחמת חומרתה הרבה של המחלה (כמו גם חוסר האפשרות לרפא אותה) נוהרו מכל סוג של הדבקות, כמתואר כאן שנוהרו לא רק ממגע ישיר אלא אף מזבובים השוכנים על הפרשותיו של החולה, או מדברים שנגע בהם. בהקשר זה אין מובן כלל ענינו של השרף במוח. ייתכן כי יש כאן קשר למחלה אחרת הנגרמת על ידי טפילים. סוגים שונים של טפילים (כגון קרץ הכלב) נודדים ממקום למקום בגוף האדם וגורמים לנזקים חמורים לנפגע.

ר' חייא

לעמי 461

ר' חייא בן אבא מהעיר כפרי שבבבל היה מאחרוני התנאים, תלמיד-חבר לר' יהודה הנשיא.

מוצאו של ר' חייא היה ממשפחה חשובה: שהתייחסה לדוד המלך והעמידה חכמים רבים בישראל. עוד בהיותו בבבל נחשב כגדול בתורה, וכאשר עלה מבבל עם בני משפחתו היו שאמרו בהפלגה כי התורה עמדה להשתכח עד שהוא בא מבבל וייסדה. בבואו לארץ נעשה תלמיד וחבר לר' יהודה הנשיא, והיה קשור עימו ביחסי ידידות קרובים, וביחוד עם בנו של רבי, ר' שמעון, שהיה גם שותפו במסחר. ר' חייא היה מגדולי החכמים בדרו והיה כיז ימינו של רב, שאמנם היה רבם של כל ישראל, אך גם קיבל דברים מר' חייא. וכשם שהיה גדול בתורתו כך היה גדול בצדקותו, כמסופר כאן ובמקומות רבים בתלמוד.

מפעלו הגדול היה בעריכת קובצי משניות חיצוניות, כעין השלמה למשנה שערך רבי, קבצים אלה שעשה כנראה יחד עם חבריו-תלמידיו ר' אושעיא, נחשבו כמוסמכים ביותר, עד שאמרו שכל ברייתא שלא נשנתה על ידם אינה ראויה להכנס לבית המדרש. ויש סבורים כי הוא היה עורכה של התוספתא המצויה בדינו.

נראה שעם בואו לארץ קיבל תמיכה מסויימת מבית הנשיא, אבל עיקר פרנסתו היה במסחר בין-לאומי גדול, בעיקר במשי. היו לו שתי בנות תאומות, פזי וטוי, שמהן יצאו משפחות חכמים חשובות. וכן שני בנים תאומים יהודה (חתנו של ר' ינאי) וחזקיה, שהיו מגדולי דור המעבר לאמוראים, וכנראה מילאו את מקומו בראשות ישיבה פרטית שהיתה לו בעיר מושבו טבריה.

כל תלמידו רבי היו חבריו, ואף התרועע עם התנא ר' שמעון בן חלפתא. תלמידו רבי הצעירים (ר' חנינא, ר' אושעיא, ר' ינאי ואחרים) כולם קיבלו תורה גם מפיו, ונחשבו במידה מסויימת כתלמידיו. בני אחיו, רבה בר חנה ועל כולם האמורא הגדול רב, היו תלמידיו המובהקים. גם בספר הזהרה הוא מופיע כאחת הדמויות המרכזיות. ר' חייא נקבר בטבריה, ולצדו נקברו לאחר זמן שני בניו.

ר' חנינא

לעמי 461

הוא ר' חנינא בר חמא, בדור המעבר בין התנאים והאמוראים. מוצאו של ר' חנינא היה מבבל אך בגיל צעיר למדי בא לארץ ישראל ושם הספיק עוד ללמוד תורה מפי רבי יהודה הנשיא, אשר חיבבו ביותר ואמר עליו "לית דין בר נשי" (אין זה אדם, אלא מלאך). ר' חנינא קיבל גם מפי תלמידו רבי הגדולים וביחוד מר' חייא. אבל היה נחשב כחבירו של ר' חייא, כמו שנראה מן הויכוח ביניהם.

ר' חנינא חי בעיר ציפורי ושם עסק במסחר בדבש, שממנו נתעשר ובנה בית מדרש גדול. ר' חנינא נחשב בין החריפים בדורו ועם זאת היה מפורסם בצדקותו ובחסידותו.

דברי תורתו בהלכה ובאגדה מצויים לרוב בשני התלמודים, וכיון שהאריך ימים הרבה ונשאר שלם בבריאותו עד ימי זקנתו היו לו תלמידים רבים מזדורות שונים. גם ר' יהושע בן לוי היה לו כתלמיד חבר. וביותר נהנה מגדולתו של ר' יוחנן שהיה תלמידו במשך שנים רבות.

ייתכן כי האמורא ר' חמא בר' חנינא היה בנו.